LELEME LA GAE MPHATO WA 3

Lethabo ka khitšhing

SEPEDI

Kgato ya: 1

Puku ya 3

Go bala ka sehlopha ga go hlahlwa

Pele o bala

- Phetlolla matlakala a kanegelo yeo ba tlilego go e bala. Boledišanang ka ga diswantšho.
- Kgopela barutwana gore ba nagane gore kanegelo e ka ba mabapi le eng ka go lebelela hlogo ya kanegelo le diswantšho.
- Hlagiša mantšu a maswa goba a bothata pele barutwana ba ka bala kanegelo.
- Dira dikarata tša mantšu e le go hlagiša tlotlontšu ye mpsha (lebelela lenaneo la tlotlontšu ye mpsha kua bokagareng bja letlakala la mafelelo la khabara.

Go bala la mathomo

- Barutwana ba swanetše go bala sengwalwa ka bobona
- Barutwana ba swanetše go bala ka setu goba ba ka bala ka go hebehebetša
- Tloga go morutwana yo o ye go yo mongwe, gomme o kgopele morutwana yo mongwe le yo mongwe gore a balele karolo ye nngwe ya sengwalwa godimo

Ditherišano

- Botšiša dipotšišo tša tekatlhaologanyo tšeo di theilwego godimo ga sengwalwa
- O tla lemoga gore mešongwana ye e lego kua mafelelong a puku e bohlokwa go hlahla ditherišano ka phapošing. (Kgetha mešongwana ya maleba yeo e
- swanelago boemo bja barutwana.)

Go bala labobedi.

- Mo go matšatši ao a latelago, dumelela barutwana go bala puku gape, ka babedi ka babedi goba morutwana a le noši.
- Ela šedi go bala ka go thelela, popopolelo le tlotlontšu.
- E re barutwana ba ngwale mešongwana ya dihlopha ya go hlahlwa yeo e lego kua mafelelong a puku. (Kgetha mešongwana ya maleba yeo e swanelago boemo bja barutwana.)

E re barutwana ba diragatše diteng tša sengwalwa ge go kgonega.

Barutwana ba swanetše go dira mešongwana ye e theilwego godimo ga go bala ka dihlopha ka morago ga ge ba badile. E re barutwana ba šome ka dihlopha go ngwala mešongwana ya maleba ya go bala ka dihlopha yeo e lego kua mafelelong a puku. Ba se ke ba ngwala ka pukung ye. Mešongwana ya go ngwalwa e swanetše go ngwalwa ka dipukung tša bona tša go ngwalela.

Lethabo ka khitšhing

Diteng

Maele go baapei bao ba sa lego Bana 2

Dibjana tša moapei 3

Difahlego tša go segiša 4

Salate ya dienywa 8

Dikuku tša go ba le mebalabala 10

Aesekhirimi ye bose 16

Diphaphatha 20

Senoenywa 22

Maele go Baapei bao ba sa lego Bana

- O se ke wa apea ka ntle ga ge o thušwa ke motho yo mogolo.
- Bala motswako ka tlhokomelo gomme o kgonthiše gore o na le ditswaki ka moka le dibjana tšeo di loketšego go šomišwa.
- Apara khiba gomme o hlape diatla pele o thoma.
- Ge o na le moriri wo motelele, o bofele morago.
- Hlokomela ge o swara dithipa tše bogale.
- Rwala ditlelafo ge o swara didirišwa tše di fišago goba ge o bea goba ge o ntša selo ka ontong.
- Kgonthiša gore mekgoko ya dipitša e sokološeditšwe ka thoko gore o se ke wa di thenola setofong.
- Ge o feditše, hlwekiša o be o time setofo le onto.

Dikelo tše bohlokwa

lehwana la teye le l = 5ml	lehwana la go sola sola le l = 15ml	komiki e l = 250ml

Dibjana tša moapei

Difahlego tša go segiša

Dirang Difahlego tša go Segiša tša moletlwana wa boipshino

Dibjana

- dikotlelo tše 3
- lehwana la teye
- thipa
- lehwana la go sola
- therei
- lehwana la kota

Ditswaki

Dimari piskiti tše 12

Komiki e 1 ya aesing

Mahwana a go sola a 2 a meetse

Seripagare sa lehwana la teye la sebalafatši sa dijo se setalalerata.
Seripagare sa lehwana la teye la sebalafatši se seserolane sa dijo.

Disimathisi le malekere a jeli

Marala a dieta a malekere

Mokgwa

1

Sefela swikiri ya aesing ka sekotlelwaneng. Tšhela meetse. Tswakanya go fihla go le boreledi.

2

Aroganya motswako wa aesing ka go dikotlelwana tše 2. Rothetša mmala wa botalalerata ka sekotlelwaneng se tee, le boserolane ka go se sengwe.

Bea dipiskiti godimo ga therei.

Šomiša thipa ye e kukubetšego go phatlalatša motswako wa aesing godimo ga dipiskiti.

5

Kgabiša dipiskiti gore di swane le difahlego, o šomiša Disimathisi, Malekere a Jeli le a marala a dieta. Di emele gore di kgahle.

6

Ipshineng ka dipiskiti tša lena.

Salate ya dienywa

Dira salate ya dienywa tša selemo ye e tletšego dibithamine.

Dibjana

Thipa

Lepolanka la go kgabelela

Sekotlelo

Sehlohlatšuse

Ditswaki

namune e 1

phopho e 1

phaeneapola e 1

diapola tše 2

dipanana tše 2

Seo se swanetšego go dirwa

1

Ebola diapola, gomme o di segelele di be dikube.

2

Ebola dipanana, o be o di segelele.

3 Ebola phopho, gomme o e segelele e be dikube.

4 Ebola phaeneapola, gomme o e segelele e be dikube.

5 Hlakanya dienywa ka gare ga sekotlelwana.

6 Gamolla dinamune.

7 Tšhela tšuse godimo ga salate.

Dikuku tša mebalabala

Dikuku tše, tša mebalabala di thakga meletlo ya matšatši a matswalo, Letšatši la Bomma goba ge o etetšwe ke bagwera, ba tlile go iketla le wena.

Dibjana

Sefo

Sekotlelwana sa go tswakanyetša

Komiki

Lehwana la go sola

Lehwana la teye

Lehwana la kota

Foroko

Pane ya dikuku

Sefodiši

Ditlelafo tša onto

Ditswaki

Tege/Hlama ya dikuku

Dikomiki tše 2

Komiki e I ya swikiri

Mahwana a go sola a 2 a potoro goba matšerine

Komiki e I ya maswi

Mae a 2

Aesing

Komiki e I ya swikiri ya aesing

Lehwana le I la go sola la meetse

$\frac{1}{2}$ sa lehwana la teye la sebalafatša dijo

Mokgwa

Tswakanya potoro le swikiri, o šomiše lehwana la kota.

Hudua mae go fihla a eba sekafofa, ka morago o tšhele mae ao, maswi le vanila esense, ka go motswako wa potoro.

Hlakanya go fihla go eba boreledi.

Sefa folouru le lerojana la go paka gomme o di tšhele ka gare ga motswako, o di hudue mmogo, gabotse.

Gelela motswako ka lehwana, o tšhele ka gare ga dikomiki tša dipampiri, ka morago o di bee ka paneng ya go paka dikuku.

Paka ka phišo ya 180 °C, metsotso ye 20–30, go fihla ge dikuku di eba le mmala wa bosotho bja gauta.

Iketle go fihla ge dikuku di fodile.

Latela motswako wa go letlakala la 5, o dire aesing. Šomiša thipa ye e kukubanego, o phatlalatše aesing godimo ga dikuku.

Kgabiša ka disimathisi le dišašetši tša mebalabala.

Bea dikuku tše di kgabišitšwego, godimo ga poleiti ya go solela.

Ipshine ka go ja dikuku tše bosebose!

Aesekhirimi ye bose

Iphodiše go fiša ga letšatši la phišo ye kgolo, ka go ipshina ka aesekhirimi ye bose.

Ditswaki

- Aesekhirimi
- Panana e tee
- Dišašetši tša mebalabala
- Dikoko
- Ditšheri

Mokgwa

1 Gelela aesekhirimi ka lehwana la go bopa kgokolo goba la go sola.

2 Tšhela kgokolo ya aesekhirimi ka sekotlelwaneng.

3 Bjale, berabera ka dišašetši tša mebalabala go kgabiša aesekhirimi ya gago.

4 Ka morago, o berabere ka dikoko.

5 Se se latelago: Ebola panana gomme o e ripelele.

6 Bea diselai tša panana go dikologa aesekhirimi.

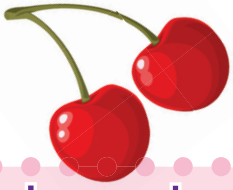

7 Bofelong, bea tšheri ntlhoraneng.

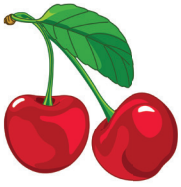

8 Bjale ekwa mabose a aesekhirimi ya gago.

Diphaphatha

Ipshine ka diphaphatha letšatšing leo go tonyago.

Dibjana

- Sekotlelo sa go tswakanyetša
- Sekotlelwana
- Komiki ya go ela
- Lehwana la go sola
- Lehwana la teye
- Sehlakantšhi/ lefehlwana
- Pane ya go gadika
- Lehwana la kota
- Sefo

Ditswaki

- mahwana a go sola a 4 a potoro
- komiki e I ya folouru
- mahwana a go sola a 3 a swikiri
- Letswai le lennyane
- mahwana a teye a 2 a lerojana la go paka
- komiki e I ya maswi
- $\frac{1}{2}$ sa lehwana la teye la vanila esense

Mokgwa

1. Sefa folouru, swikiri, letswai le lerojana la go paka, ka gare ga sekotlelo.
2. Tološa potoro ka gare ga pane godimo ga setofo gomme o tloše pane moo go fišago ge e šetše e tologile.

3. Hudua mae ka sekotlelwaneng.
4. Tšhela maswi le vanila esense ka go mae ao a huduilwego gomme o di tswakanye.

5. Hlakanya ditswaki tše di kolobilego le tše di omilego gomme o di hudue motsotso o 1.
6. Gelela hlama/tege ka lehwana la go sola le le tletšego gomme o e tšhele ka paneng ye e fišago.

7. Ge dipudula di tšwelela, phethola diphaphatha.
8. Ntša diphaphatha ka mo paneng ge mahlakore ka moka a na le mmala wa bogauta le bohlabana.
9. Di tšhele ka potoro goba todi ya nose ka godimo gomme o ipshine.

Senoenywa

Iketle, o fole, mo letšatšing le la go fiša ka senoenywa se sebose.

Dibjana

- Thipa
- Lepolanka la go kgabelela
- Komiki ya go ela
- Digalase
- Jeke

Ditswaki

- diperekisi tše 2 goba $\frac{1}{4}$ ya phaeneapola
- panana e 1
- komiki e 1 ya yokate (stroberi, manko goba ye e nago le tatso ya dipreime)
- komiki e 1 ya maswi

Mokgwa

1. Ebola dienywa
2. Segelela dienywa di be diripana tše nnyane.
3. Tsenya ditswaki ka moka ka jekeng.
4. Di tswakanye go fihla go le boreledi.

5. Tšhela motswako wa senoenywa ka digalaseng gomme o se tontšhe ka gare ga setšidifatši pele se ka nwewa.

Mešongwana ya go bala ka sehlopha

1 Bolela le mogwera wa gago ka ga puku ya metswako.

a. Efa leina la puku ye.
b. Puku ya metswako e fapana bjang le puku ya dikanegelo?
c. Ke motswako ofe wo o ka ratago go o dira? Efa lebaka.
d. Ke ka lebaka la eng metswako e re botša bokaakang bja setswaki se sengwe le se sengwe seo re swanetšego go se šomiša?
e. Naa o apea eng kua gae? Botša mogwera wa gago gore o dira bjang seo se tlilego go jewa goba seo se tlilego go nwewa.
f. Naa re swanetše go latela melawana efe ge re apea?

2 Šomiša letlakala la diteng go araba dipotšišo tše di latelago.

a. Naa go na le metswako ye mekae ka mo pukung?
b. Naa motswako wa dikuku o letlakaleng lefe?
c. Naa o tla hwetša motswako wa eng letlakaleng la 20?
d. Naa o tla hwetša tshedimošo ya eng letlakaleng la 20?

3 Lebelela motswako wa senoenywa.

a. Botša mogwera wa gago gore o swanetše go dira eng pele o kgabelela dienywa gore di be diripana tše nnyane.

b. Botša mogwera wa gago seo o swanetšego go se dira ka morago ga ge o kgabeletše dienywa gore e be diripana tše nnyane.

4 Ekiša tše di latelago, go laetša gore o kwešiša ditlhalošo tša tšona:

- tswaka
- kgabelela
- ebola
- berabera
- gamolla
- gelela
- tšhela
- sefa
- sega
- hudua
- phethola
- kwa tatso

5 Nyalanya mantšu le ditlhalošo tša ona:

Dibjana	Dikgato tšeo re swanetšego go di latela ge re apea dijo.
Mokgwa	Dijo tšeo re swanetšego go ba le tšona ge re apea.
Ditswaki	Didirišwa tšeo re swanetšego go ba le tšona ge re apea.

LELEME LA GAE MPHATO WA 3

Kgato ya: 1

Puku ya 3

Hlogo:	Lethabo ka khitšhing
Leleme:	Sepedi
Kgato ya:	Puku ya go bala Mphato wa 3 Kgato ya 2 Puku ya 3
Mohuta wa sengwalwa:	Sengwalwa sa ditaelo e sego sa kanegelo – puku ya metswako
Mantšu a tlwaelo:	tšhela, ipshine, ka gare, se segolo, godimo ga, tše dingwe, šomiša, wena, ya gago
Tlotlontšu:	go ela, dibjana, ditswaki, mokgwa, malekere, hlakanya, kgabiša, bose, kgabelela, senoenywa, tšuse, šašetša
Medumo:	• Ditumanoši tša go swana tša go latelana. Mohlala: mooko, mootlwa, leeba, meetse, maatla, maaka. • Dikatumanoši y le w. mohlala: y ka go yona, w ka go wona. • Tumammogo š ke modumo wo o tšwelelago gantši Lelemeng la rena. mohlala: šala, šeba, šošobana
Diteng, mareo le mabokgoni:	▪ Go bala le go araba dipotšišo tše di theilwego godimo ga tekatlhaologanyo. ▪ Go bala le go araba dipotšišo tše di theliwego godimo ga letlakala la diteng. ▪ Go nyalanya dikelo tša semolao le tšeo e sego tša semolao. ▪ Go ngwalolla motswako go tšwa ka pukung ya metswako ka pukung ya gago ya go ngwalela.

SEPHOLEKE (CAPS) se nyaka gore barutiši ba bee nako ka thoko letšatši ka letšatši go bala ka sehlopha se se itšego sa go hlahlwa.

Go bala ka sehlopha sa go hlahlwa go nyaka gore barutwana bao ba lego maemong a go lekana ka go bala ba bale sengwalwa sa go swana, ka dihlopha ka tlhahlo ya morutiši.

Morutiši o swanetše go beakanya paka ya go bala gore e akaretše mekgwana ya go bala go ya ka go bala ka go bona mantšu le difoneme le ya kwešišo yeo barutwana ba tla e hlokago ge ba bala.

Gape mekgwana ye ya go bala e nyaka gore go be "go bolelwa ka sengwalwa" magare ga morutiši le bana gape le magare ga barutwana mo sehlopheng.

Dipuku tše di akaretša `go bolela ka sengwalwa', tekatlhaologanyo le mešongwana ye mengwe ya go thuša barutiši gore ba kgone go hlahla go bala ka sehlopha ka diphapošing tša bona.

ISBN 978-1-4315-2506-5

9 781431 525065

Rainbow WORKBOOKS

ISBN 978-1-4315-2506-5

THIS BOOK MAY NOT BE SOLD.

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

Published by the Department of Basic Education
222 Struben Street, Pretoria
South Africa

© Department of Basic Education
First edition 2016

The Department of Basic Education has made every effort to trace copyright holders but if any have been inadvertently overlooked, the Department will be pleased to make the necessary arrangements at the first opportunity.

Dipuku tše dingwe tša Leleme la gae tša Mphato wa 3. Rakeng ya dipuku:

Kgato ya: 1

Mmutla Ramahlajana o jeletša Morena Sejato

Mahlagahlaga a ka lewatle

Lethabo la ka khitšhing

Pukutšatši ya ngwana wa go ngongorega

Kgato ya: 2

Mahlatse a magolo

Lehono Maphoko ga se a hlwa gabotse

Mafelelo a beke ao nka se a lebalego

Kgato ya: 3

Go na le kgokomodumo ka khapotong ya ka

Taba ya dikuku tše di timetšego

Go a makatša, eupša ke nnete